

Examen HAVO
2023

tijdvak 2
tijdsduur: 3 uur

aardrijkskunde

Bij dit examen horen twee bijlagen: een bronnenboekje en een kaartenkatern.

Dit examen bestaat uit 32 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 66 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 – Mondiale handel in plastic afval

Bij deze opgave horen de bronnen 1 en 2.

Gebruik bron 1.

Tot 2017 groeide de wereldwijde handel in plastic afval.

- 2p 1 Geef een reden voor de toename in de handel in plastic afval
- vanuit de economische dimensie;
 - vanuit de politieke dimensie.

Gebruik bron 1.

In de periode tussen 1980 en 2016 importeerde China bijna de helft van het wereldwijde plastic afval. In 2017 verbood China deze import. Een reden hiervoor was de verslechtering van de kwaliteit van het plastic afval.

- 2p 2 Geef nog twee andere redenen waarom China de import van plastic afval verbood.

Gebruik bron 1.

Hieronder staan drie uitspraken over bron 1.

Uitspraak 1: in de periode tussen 2016 en 2018 exporteerden de Verenigde Staten het meeste plastic afval.

Uitspraak 2: de halvering van de export van plastic afval vanaf 2017 kwam door een mondiale economische crisis.

Uitspraak 3: in de mondiale handel in plastic afval is sprake van een traditionele centrum-periferieverhouding.

- 2p 3 Geef voor elke uitspraak aan of die juist of onjuist is.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

Bij de handel in plastic afval vindt op twee schaalniveaus ruimtelijke afwenteling plaats.

- 3p 4 Geef aan dat bij de handel in plastic afval
- op **twee** schaalniveaus ruimtelijke afwenteling plaatsvindt;
 - ook sprake is van afwenteling in tijd.

Opgave 2 – Bevolking en economische groei in India en Groot-Brittannië

Bij deze opgave horen de bronnen 3 en 4.

Gebruik bron 3.

India en Groot-Brittannië hebben een leeftijdsopbouw die kenmerkend is voor de positie die deze landen in het wereldsysteem innemen.

- 2p **5** Geef voor beide landen aan welke positie ze tegenwoordig in het wereldsysteem innemen.
Onderbouw je antwoorden met een gegeven uit bron 3.

Gebruik de bronnen 3 en 4.

Tussen 1970 en 2020 daalde de demografische druk in India. Na 2050 zal de demografische druk weer gaan stijgen.

- 2p **6** Geef de oorzaak van
- de dalende demografische druk tussen 1970 en 2020;
 - de stijgende demografische druk na 2050.

Gebruik de bronnen 3 en 4.

De toekomstige bevolkingsontwikkeling in Groot-Brittannië kan tot economische problemen leiden. De historische band tussen Groot-Brittannië en India kan bijdragen aan het oplossen van deze problemen.

- 2p **7** Beredeneer dat de historische band tussen Groot-Brittannië en India kan bijdragen aan het oplossen van deze problemen.

De leeftijdsopbouw van India is de komende decennia gunstig om tot verdere economische ontwikkeling te komen. De vraag is of dat voldoende is om economisch voorspoedige tijden tegemoet te gaan. Stelling: India heeft een gunstige uitgangspositie voor economisch voorspoedige tijden.

- 2p **8** Ben jij het eens of oneens met deze stelling?
Geef twee argumenten voor je keuze.
Laat demografische argumenten buiten beschouwing.

Opgave 3 – Death Valley

Bij deze opgave horen de bronnen 5 tot en met 7.

Gebruik de bronnen 5 en 6.

Death Valley is een van de laagstgelegen gebieden in Noord-Amerika.

- 3p **9** Beschrijf in drie stappen het proces waardoor Death Valley zo laag is komen te liggen.

Gebruik bron 5 en het kaartenkatern.

In Death Valley valt weinig neerslag.

- 2p **10** Geef twee oorzaken waardoor in Death Valley weinig neerslag valt.

Gebruik de bronnen 5 en 7.

Op de foto's in deze bronnen is aan de kleur van het oppervlak een vorm van landdegradatie te herkennen.

- 1p **11** Welke vorm van landdegradatie is dit?

Gebruik bron 7.

Aan de oostkant van Badwater Basin ligt een grote puinwaaier.

- 3p **12** Beschrijf aan de hand van drie exogene processen het ontstaan van deze puinwaaier.

Opgave 4 – Fukutoku, een nieuw Japans eiland

Bij deze opgave horen de bronnen 8 en 9.

Gebruik bron 8 en het kaartenkatern.

Het eiland Fukutoku is ontstaan door vulkanisme onder water.

- 2p **13** Beschrijf in twee stappen het ontstaan van Fukutoku.
Gebruik in je beschrijving de namen van de betrokken platen.

Gebruik bron 8 en het kaartenkatern.

Tijdens de vulkaanuitbarsting moest het vliegverkeer rekening houden met de aswolk die bij de uitbarsting ontstond.

- 1p **14** Welke luchthaven heeft het meeste last van deze aswolk gehad?
Kies uit: de luchthaven van Manila (Filipijnen), Sapporo (Japan) of Taipei (Taiwan).

Gebruik de bronnen 8 en 9 en het kaartenkatern.

De vier klimaatdiagrammen in bron 9 zijn van de plaatsen Saporro, Taipei, Titizima (op de Bonin-eilanden) en Tokyo.

- 2p **15** Noteer de namen van deze plaatsen onder elkaar op je antwoordblad.
Schrijf achter elke naam de letter van het juiste klimaatdiagram.

Gebruik bron 8.

Net als eilanden die bij eerdere erupties ontstaan zijn, is de kans groot dat Fukutoku weer onder de zeespiegel zal verdwijnen.

- 2p **16** Geef twee factoren die bepalen of eilanden als Fukutoku weer onder de zeespiegel zullen verdwijnen.

Opgave 5 – De plaats Sinop in Mato Grosso

Bij deze opgave horen de bronnen 10 tot en met 12.

Gebruik de bronnen 10 en 11 en de kaart Amazonië Ontbossing in het kaartenkatern.

In bron 10 staan de letters a tot en met d ingetekend. Bij elke letter hoort een van de onderstaande beschrijvingen:

- als eerst ontgonnen als landbouwgebied
- economisch kerngebied van Brazilië
- gebied met recent ontwikkelde grootschalige landbouw
- relatief onontgonnen gebied

- 2p **17** Noteer de letters a tot en met d uit bron 10 onder elkaar op je antwoordblad.
Schrijf achter elke letter de juiste beschrijving.

Gebruik bron 10 en de kaart Amazonië Ontbossing in het kaartenkatern.

In Mato Grosso is het verstedelijkingstempo de laatste decennia hoog.

- 2p **18** Beredeneer waarom het verstedelijkingstempo juist in Mato Grosso de laatste decennia zo hoog is.

Gebruik de bronnen 11 en 12.

De economische groei in Mato Grosso is een gevolg van de wereldwijd groeiende vleesconsumptie. Sinop vervult tegenwoordig een belangrijke functie in de economische ontwikkeling van Mato Grosso.

- 2p **19** Geef aan
- dat de economische groei in Mato Grosso een gevolg is van de wereldwijd groeiende vleesconsumptie;
 - welke functie Sinop vervult in de economische ontwikkeling van Mato Grosso.

Gebruik de bronnen 11 en 12.

De laatste twintig jaar is de economie van Sinop sterk gegroeid.

- 2p **20** Beredeneer dat deze economische groei leidde tot een toename van de ruimtelijke segregatie in Sinop.

Opgave 6 – Landschappen langs de kust van Brazilië

Bij deze opgave horen de bronnen 13 tot en met 18.

Gebruik de bronnen 13 en 14 en het kaartenkatern.

In bron 13 staan vier foto's van landschappen in Brazilië. Deze foto's horen bij de locaties aangegeven locaties in bron 14.

- 2p 21 Noteer de letters a tot en met d van de foto's op je antwoordblad. Schrijf achter elke letter het cijfer van de juiste locatie.

Gebruik de bronnen 14 tot en met 17.

Het klimaatdiagram in bron 15 hoort bij een van de vier aangegeven locaties in bron 14.

- 3p 22 Bij welke locatie hoort het klimaatdiagram in bron 15? Geef voor **twee** van de overgebleven locaties aan waarom die niet bij dit klimaatdiagram horen.

Gebruik het kaartenkatern.

Een van de foto's in bron 13 is genomen in het natuurgebied Chapada Diamantina (Diamantenplateau). Dit gebied dankt zijn naam aan de diamanten die er gevonden zijn.

- 1p 23 Geef aan van welk groter fysisch-geografisch deelgebied in Brazilië Chapada Diamantina deel uitmaakt.

Gebruik bron 18.

Bron 18 laat een vegetatietype zien dat voorkomt langs delen van de Braziliaanse kust.

- 2p 24 Geef
- de naam van dit type vegetatie;
 - een voordeel van dit type vegetatie voor het kustbeheer in Brazilië.

Opgave 7 – De Gelderse Poort

Bij deze opgave horen de bronnen 19 en 20.

Gebruik bron 19.

Hieronder staan drie uitspraken over bron 19.

Uitspraak 1: de Gelderse Poort vormt de waterscheiding tussen de stuwwallen bij het Montferland en Nijmegen.

Uitspraak 2: de drooggevallen meanders zijn een aanwijzing dat de Gelderse Poort in de benedenloop van de Rijn ligt.

Uitspraak 3: het verval tussen de Pannerdense Kop en de IJsselkop is meer dan acht meter.

2p **25** Geef voor elke uitspraak aan of die juist of onjuist is.

Het regiem van de Rijn is de laatste decennia steeds onregelmatiger geworden. Dit wordt mede veroorzaakt door klimaatverandering.

2p **26** Leg uit dat klimaatverandering tot een onregelmatiger regiem van de Rijn leidt.

Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik de bronnen 19 en 20.

Om wateroverlast tegen te gaan, is bij de Rijnwaardense uiterwaarden vooral gekozen voor uiterwaardvergraving.

2p **27** Geef

- nog **twee** andere vormen van rivierbedverruiming die mogelijk zijn;
- een reden waarom de uiterwaardvergraving hier juist aan de noordkant van de Rijn plaatsgevonden heeft.

Gebruik het kaartenkatern.

Nieuwsbericht van de NOS op 6 februari 2021: 'Dit weekend staan de rivieren uitzonderlijk hoog. De hoogste stand in vijf jaar wordt verwacht.

Om klaar te zijn voor al dat water zet Rijkswaterstaat de stuwen in de Neder-Rijn en de Lek open.'

2p **28** Geef aan waarom

- deze stuwen bij zo'n situatie opengezet worden;
- deze stuwen bij een normale situatie dicht zijn.

Opgave 8 – De Enka in Ede

Bij deze opgave horen de bronnen 21 tot en met 23.

Gebruik bron 21 en het kaartenkatern.

De Enka in Ede is vanwege de relatief gunstige huizenprijzen een aantrekkelijke wijk om in te wonen.

- 2p **29** Geef een andere reden
- op nationaal schaalniveau waarom Ede een aantrekkelijke plaats is om te wonen;
 - op lokaal schaalniveau waarom De Enka een aantrekkelijke wijk is om te wonen.

Vanuit de Randstad verhuizen steeds meer mensen naar Ede. In tegenstelling tot veel inwoners van Ede vinden ondernemers dit vaak een positieve ontwikkeling.

- 2p **30** Geef een argument dat
- ondernemers hebben die dit als positieve ontwikkeling zien;
 - de inwoners van Ede hebben die dit als negatieve ontwikkeling zien.

Gebruik de bronnen 21 en 22.

De demografische opbouw van de wijk De Enka verschilt van de demografische opbouw van de gemeente Ede.

- 3p **31** Beschrijf in drie stappen het ontstaan van dit verschil. Begin je beschrijving met een woningkenmerk.

Gebruik bron 23.

Gemeenten, bedrijven en kennisinstellingen werken samen om Food Valley tot een succes te maken.

- 2p **32** Geef
- het begrip waarmee een dergelijke samenwerking wordt aangeduid;
 - een voordeel van deze samenwerking voor bedrijven.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.